

Jobb néktek, hogy elmenjek.

(Egyházi beszéd).

Jobb néktek, hogy elmenjek ; mert ha el nem menédek, ama Vigasztaló nem jö ti hozzátok, de ha elmenédek, elküldöm azt ti hozzátok. Ján. 16, 7.

Az alapul vett igék k. ai ! csak egy mondatát teszik annak a beszédnek, melylyel Jézus az ő tanítványait nem sokára békövetkezendő eltávozására előkészíteni igyekszik. Egy töredéke ez ama búcsuhangoknak, melyek a legnemesebb szívet s a leggyöngédebb érzelmeket tükrözik vissza. Igen, a nagy mester, kinek napjai e földön már meg valának számlálva, ki a férfi kor teljes erejében, a munkálkodásra rendelt évek legszebb szakában kéntelen vala lemondani az életről : ott üle szeretett tanítványai körében, mint ezt gyakran tevő, s miután megismertette velők mind a maga, mind az ő követői sorsát, miután szívökre kötötte az ügyet, melyért ő kész volna önmagát feláldozni, s őket kitartásra, bátorságra és szeretetre intette, tudokra adja egyszersmind azt is, hogy már közel az elválás ideje, egy néhány nap még csak s ő itt hagyja őket, hogy megjelenjék az előtt, a ki őt elbocsátotta, a kit ő megdicsőített, a kinek ő hiv gyermeke volt és lesz mind halálig : a menyeyei Atya előtt.

Megható, leverő és kétségbeejtő jelenet lehetett ez k. ai ! a tanítványokra nézve. Hiszen ki az, a ki megilletődés nélkül hallgatná egy búcsuzónak végszavait. Ha csak hetekre vagy napokra kell is elszakadnunk azoktól, a kiket szeretünk : mily kínos érzés járja át szívünket ! Hányszor kezet szoritunk, hányszor megöleljük és megcsókoljuk egymást, mielőtt elválnánk ! Mily könyes szemekkel kísérijük el vagy lobogtatjuk utána kendőnket a távozonak, míg egészen elveszítjük szemeink elől ! Hát a midőn az elválás örökre szól, midőn tudjuk, hogy e földön legalább viszont nem látjuk soha azt, a ki tőlünk búcsuzik : hallgathatnók-e megilletődés nélkül szavait ? Nem természetes-e, ha ilyenkor egész lényünkben megrendelünk, s még arra sem vagyunk képesek, hogy egy Isten hozzátot mondjunk a búcsuzónak ? A fájdalom elszorítja szívünket. Nyelvünk elakad. Alig tudunk egyet-egyet sóhajtani. Szemeink könyekbe lábbad-

nak. Szívünk verése mind jobban-jobban hallható lesz. Ez minden, a mit tehetünk.

Ily helyzetben valának k. ai! a tanítványok is, midőn mesterüket búcsuzni látták. A mint az evangélista mondja: a szomorúság elfoglalta szíveket és senki közülök még azt sem kérdi: hová mégy? Gondolnak is ők most egyébre, mint hogy urokat, mesteröket elvesztik, s ez elég arra, hogy némák legyenek, mint a sirkő, mely a fájdalmat oly igazán és szivrázólag fejezi ki kedveseink sirhantja mellett. De Jézus felfogta helyzetöket s látva a tanítványok levertségét, látva azt a megütődést, a mit búcsuzása okozott, hogy megkönnyítse az elválás fájdalmát, így szól hozzájuk a szeretet ama gyöngéd és megnyerő hangján, mely az ő beszédeinek kiváló tulajdona vala: *Jobb néktek, hogy elmenjek, mert ha el nem menéndek, ama Vigasztaló nem jöti hozzátok, de ha elmenéndek, elküldöm azt ti hozzátok.*

E szavak k. ai! melyek alapigénket teszik, oly igazságot foglalnak magokban, a melylyel bővebben megismerkednünk nem lesz erkölcsi haszon nélkül. A míg azért azt tehetségem szerint kifejteném, nevezetesen pedig a tárgyalás alatt levő igéknek

I. a tanítványokra,

II. min magunkra vonatkozó értelmét lehető rövidséggel előadnám: legyetek — kérlek — a szokott figyelemmel.

I.

Ha az evangéliomi tudósítások nyomán a Jézus tanítványai-val megismerkedünk s csak azon időt tekintjük, a melyben a mester még velök van, kéntelenek vagyunk megvallani, hogy nem képesek magok iránt valami különös figyelmet ébresztetni. Egy gyenge, tehetetlen, kételkedő sereg ez, mely sokkal inkább feljogosít a szájalomra, mint a bámulásra. Az ismeretekben s vallásos eszmék körüli jártasságban még anynyira hátra vannak, hogy maga Jézus éppen a búcsu alkalmával nyíltan szemökbe mondja: *Még sok dolgok vagynak, melyeket néktek kellene mondanom, de most el nem hordozhatjátok.* A szeretet, a legfőbb parancsolat, melyet az Ur Jézus leginkább szívökbe akart vésni, oly gyenge lábön áll közöttök, hogy még az utolsó vacsoránál is képesek Urok méltó boszuságára az elsőség felett versengeni. És hitök . . . ugyan minő hitök lehetett ai! oly embereknek,

a kik egy kis vihar alkalmával, mely őket véletlenül a tenger szélén csolnokban találta, daczára annak, hogy mesterök is velők volt, a kít megrémülni még soha sem láttak, jajveszékelní kezdenek s kétségbeesve kiáltanak fel: Uram, tarts meg, mert elveszünk?! Hogyan legyenek ezek apostolok s még csak igazi tanítványoknak sem mondhatók! Képesek lesznek-e ezek a keresztény vallás hirdetésére, holott magok sem értik azt teljesen? Lesz-e bátorságok a világ zajló tengerén, hol életsajkájokat az emberi szenvedélyek fogják ostromolni, emberhalászatra indulni azoknak, a kiket egy szélfuvás megrémit? A lelkek pásztorlására vannak hivatva... s olyanok, mint a szétvert nyáj juhái! Az alakulandó egyház reájok néz, ők kell hogy annak oszlopai, meganynyi egyházi atyák legyenek... s hasonlók a gyermekekhez, kiknek minden lépése felett örködni kell, hogy el ne tévelyedjenek. Valóban ai! az előzményeket tekintve, nekem legalább úgy tetszik, hogy a tanítványoktól nem sokat lehetett várni s teljesen igazoltnak lenni látom azoknak véleményét, a kik az Ur Jézus által támasztott mozgalmakat gyanus szemekkel nézték ugyan, de azon hitben, hogy a mozgalom a vezért nem éli tul, nem nagyon aggódtak miatta.

S lám, menyinyire másként történt! A félénk tanítványok mesterök eltávozása után egyszer csak neki bátorodnak s hirdetni kezdik az evangéliomot addig soha nem tanusított buzgalommal. Mintha mindanyynian martyrokká akarnának lenni, szembe mennek a legnagyobb veszélyekkel s még dicsősögöknek tartják a Krisztus neveért szenvedni. A hatalom, az üldözés, még a halál sem tudja őket elnémíttatni, mert a mit láttunk és tudunk — úgy mondanak — azt nem titkolhatjuk el előttetek. Nézzétek a kétkedő Pétert, ki ama tanácsosal: „Uram, kedvezz magadnak“, fel akarja tartoztatni Jézust kötelessége hű teljesítésében; majd később pedig önmaga e tanácshoz méltóan megtagadja mesterét — nézzétek, mily erélylyel lép fel, küzd és elesik csupán azon örökség reményében, melyről biztatólag írja, hogy el nem veszhét, meg sem mocskoltathatik, meg sem hervadhat, mely nekünk menynyekben tartatik. Nézzétek Jánost, a szeretett tanítványt, kit Jézus mondhatni kebelén hordozott, s a ki épp ezért olyan formán viselte magát, mint az elkényeztetett gyermek, a ki nem képes egyébre, mint hogy hizelegjen vagy pityeregjen ott is, a hol tenni kell — nézzétek, mily hatalmas szószólója lesz a Krisztus ügyének s mestereért való lelkesültségében mint rajong, minő jelené-

seket lát, mily meghatóan hirdeti a szeretetet még utolsó órájában is. Nézzétek mindannyiát ezeknek az egyszerű halászoknak és vámszedőknek s bámulat fog el, látva, hogy mire képesek a csak imént gyávaással, tehetetlenséggel, kishitűséggel vádolt emberek.

De ha látjuk a változást, ismerjük meg annak okát is.

A míg Jézus a tanítványok körében volt, addig ezek nem annyira az ő, mint a saját magok céljaikat forgatták elméjükben. Innen a sok félreértés, gyanakodás és egymással való versengés. Ha valamin fennakadtak, a helyett, hogy azt önjerejőken megfejteni igyekeztek volna, Jézushoz szaladtak s tőle kértek felvilágosítást, tőle kértek utasítást... ő gondolkozott helyettök is. Ha veszély környékezte s a félelem erőt vett lelkőken, a helyett, hogy a veszélylyel férfiasan szembe álljanak, s a félelmet legyőzzék magokban, Jézushoz szaladtak s az ő oltalmában kerestek magoknak biztos menhelyet... ő küzdött helyettök is. Ha kifáradtak s nyugodni akartak, nem nézték, ha vajjon alkalmas-e a hely és az idő a pihenésre és az álomra, ott volt a mester, ki soha sem fáradott el... ő vigyázott helyettök is. Szóval ai! mint a gyermekek, kiknek a jó szülők még gondolátjaikat is kilesik, a tanítványok is, míg Jézus körükben volt, egészen reá támaszkodtak, nem aggódtak semmin, nem gondolkoztak semmin, nem nyughatatlankodtak semmiért — Jézus mindent megtett helyettök... De midőn Jézus eltávozásával minden segélytől megfosztva, minden reményökben megcsalatozva, minden számításukban kijátszatva látták magokat. Midőn nem volt többé mellettök, a ki érettök vigyázzon és imádkozzék. Midőn egy hatalmas földi birodalomba vetett hiu ábrándjaik a reggeli pára-ként egyszerre szétfoszlottak. Midőn kéntelenek voltak meggyőződni a felől, hogy az igazság, a jóság és szeretet sem menti meg az embert a gonoszság és ármány cselszövényeitől, s maga Jézus is, a kinek pedig isteni hatalmat tulajdonítottak, áldozatul esik. Midőn látták, hogy nincs miért az elsőség felett versengjenek, mert a világ egyformán gyűlöli, egyformán megveti és egyformán üldözi mindnyájokat — most ai! össze kelle szedniök magokat, most gondolkozniök és tenniök kelle, ha nem akarták kitenni magokat annak a szemrehányásnak, hogy hiában nevezik magokat a Krisztus követőinek — most ideje volt a lelki álomból felserkenni és munkára indulni, ha nem akarták, hogy nyomtalanul elveszzenek a föld színéről, melyen az ártatlanul ki-ontott vér még tette-intőleg párologott feléjük.

Imé ai! a szavak értelme: jobb néktek, hogy elmen-

jek; mert ha el nem menéndek, ama Vigasztaló nem jő ti hozzátok, de ha elmenéndek, elküldöm aztti hozzátok. Igen, csak miután magokra maradtak a tanítványok, miután nem volt kire támaszkodjanak, nem volt kibem magukon kívül bizzanak: ekkor szállotta meg őket az a férfias erély, az a nemes tettekre hevítő buzgóság, az a veszélyekkel is daczolni tudó bátorság, a mely hasonló körülmények között rendszeren az ember sajátja lesz, a melylyel éppen ezért méltán biztathatta őket Jézus is, s a melyet nevezünk bár vigasztalónak, vagy az igazság lelkének, vagy szent léleknek vagy bármí egyébnek — mindenütt és mindig csudákat tesz. Ez az önmagunkra való utalás, ez az önbizalom edzi meg erőinket, ez emlékeztet kötelességeinkre, ez emel feljül a viszonyok hatalmán, ez tesz önsorsunk uraivá — szóval ez képez mindnyájunkat a szó valódi értelmében emberekké.

És ezzel átmehtünk beszédem második részére.

II.

Szomoru dolog, de tény k. ai! hogy az emberiség nagyobb része nem képes felülemelkedni a testin és érzékin; mindenben a kézzelfoghatót keresi, s inkább gyönyörködik a pillanatnyi látványokban, mint azon örökkétartó szépségekben, a melyek azonban csak a felmagasztasult lélek szemeinek láthatók. Ez állítást leginkább igazolja a vallás, a mely tárgyainál fogva a legszemlembb természetü kellene hogy legyen, s a mely daczára ennek a vallások történetének bizonyítása szerint néha a legdurvább, a legérzékiebb alakokban jelenik meg. Említsem-e — például — az égyptomiak vallását az ók csudásabbnál csudásabb szörnyeikkel, melyek nálok az istenséget képviselik, s a melyeknek a muzeumokban látható alakjainál történetök és jellemvonásaik még viszszataszitóbbak, még undorítóbbak? Említsem-e a görögök vallását az ók fő istenökkel, a más más alakot öltő, s a világra csábítgatni szétjáró Zeussal, kinek égi környezetét, s menynyei udvartartását „Orpheus az alvilágban“ című szindarabból is mindnyájan ismerhetitek, s a kinek papjait egy Chalkàs méltóan személyesíti? Említsem-e a rómaiak vallását az ók 30,000 istenökkel, a kik ugyanazon szenvedélyekkel birnak, a melylyekkel mi gyarló teremtmények, a mi nálok aztán anynyival veszélyesebb, mert hozzá több erővel és hatalommal rendelkeznek? Valóban az ember nem tudja mosolyogjon-e avagy szánakozzék azon

számtalan ferdeségen, a melyekkel az emberek a vallást és a valóságosságot összekötötték.

Ugy de ezeken már szerencsésen túl vagyunk — mondani fogjátok talán. — A keresztény vallás új eget és új földet teremtett, a melyekben az igazság lakozik. Jézus szava előtt porba omlottak a hamis bálványok, s az emberiség Istennek tiszta ismeretére jutott! Való, hogy Jézus küldetésének e volt egyedüli, s legfőbb célja. És ő ama szavakban: „az Isten lélek és a kik őt imádják, szűkség, hogy lélekben és igazságban imádják“ csakugyan megvetette a legtisztább vallás alapját. Életével pedig példát adott, hogy mi módon tisztelheti és imádhhatja az ember a maga Istenét a legjobban. De nézzetek végig k. ai! a keresztény egyház történetén, s — kérdem — mit láttok? Egy hosszú sorát amaz egymást felváltó tévedéseknek, a melyek sötét vonalként végig húzódnak a keresztény valláson is Krisztustól fogva mind a mai napig. A nagy elmék szerencsétlensége talán, hogy kevesek által értetnek meg. Hogyan fejlődhetett ki Jézus tanításainak alapján az önkinzás és a testsanyargatásnak számtalan neme, holott ő maga anynyira becsülte testét, hogy utolsó vacsorájánál a kenyeret e jelkép alatt adá tanítványainak? Hogyan fejlődhetett ki Jézus tanításainak alapján a böjt rendszeresítése, holott ő maga mondá: nem az fertézteti meg az embert, a mi a száján bé megy, hanem a mi azon kijő, az fertézteti meg? Hogyan fejlődhetett ki Jézus tanításainak alapján a világgyűlöletnek a zárdai életben való megszentelése, holott ő maga a menyegzőkben is szívesen részt vett, sőt a vizet is borrá változtatta? Ki tudná mindezt megmondani? De úgy van — fájdalom — még csak azt sem mondhatjuk, hogy úgy volt. Nem, mert a keresztény vallás még ma sincs megtisztitva számtalan kinövéseitől. A réformáció e munkát csak megkezdette, de bé nem végezte. E dicső munkából nekünk is jutott, s jutni fog bizonynyal a messze-késő századoknak is; mert a gyomot nem oly könnyű kiirtani, olyan ez, mint a mesebeli sárkány, a melynek ha egyik fejét levágják, kilencz nő helyette.

Mindenek felett a Krisztus személye az k. ai! a melyet idők folytán a félrevezetett elmék úgy eltorzítottak, hogy ma alig lehet ráismerni századok felett magasan kiálló nemes alakjára. Két természetű lényt, istent és embert csináltak egyszerre a szegény názáretbeli ács család fiából, a ki született mint mi, s meghalt mint mi meghalunk mindnyájan. S oh boldog Isten! minő téves gondolatokat kötöttek,

sőt kötnek hozzá még ma is sokan a keresztények közül is. Mint hajdan, midőn a tanítványok csudákat kértek Jézustól: ma is vannak, a kik ily csudákra alapítják hitöket, s azt hiszik, hogy ugy a jelenre, mint a jövőre nézve már mindent megnyertek, s teljesen biztosítva vannak azzal, ha a Krisztus nevét ajkaikon hordozzák, vagy keresztjét mellökön viselik. Mint hajdan, midőn a tanítványok az elsőség felett versengettek: ma is vannak, a kik magukat jobb keresztényeknek képzelik másoknál, csak azért, mert többször megjelennek az ur házában, az ünnepnapokat pontosabban megtartják, s a szertartásoknál áhitatosabb képet csinálnak. Mint hajdan, midőn a tanítványok földi dicsőség után vágyva, azt kérdezték mestereiktől: *U r a m, a v a g y n e m e z i d ő b e n é p i t e d - e m e g I z r a e l o r s z á g á t ?*: ma is vannak, a kik ily földi dicsőség után sovárogyva a Krisztus tövis koszorujából arany koronát akarnak csinálni, mely előtt az egész világ porba omolva imádja bálványistenét. Mint hajdan, midőn a tanítványok kárörömmel hurczoltak egy bünös aszszonyt Jézus elébe, hogy iteletet mondjon felette: ma is vannak, a kik átkot szórnak azokra, a kik elég merészek másként gondolkozni, s ennek alapján egyebet hinni, mint ők. Bizony, bizony a vallásnak testi és érzéki oldala ma is kirivobb mint a szellemi.

Ne gondoljátok azonban k. ai! mintha én minden külsőséget megvetnék, s tiszteletlenséggel viseltetném a legszentebb jelvények és a legkegyeletesebb szokások iránt. Oh nem. A kereszt — például — előttem is tiszteletben áll, mint az önfeláldozásnak egyik történeti nevezetességre jutott jelvénye, — bár más felől ugyancsak a kereszt alatt végrehajtott testvérgyilkosságok emléke mélyen elszomorít, — s nem lennék idegen azt tornyainkra is feltenni; hanem soha sem felejtkezem meg arról, hogy legyen az fából, rézből, vagy aranyból, csak egy jelvény, a melyet soha sem szabad felcserélnem azzal az eszmével, a melyet jelez. A Krisztus képe iránt sem viseltetem ellenszenvvel, holott tudom, hogy az nem egyéb egy eszményképnél, még pedig többnyire a művészi képzelődés legalsó régiójából, miután Jézust kisebb személynek tartották, minthogy kortársai arczképének megörökítéséről gondolkoztak volna; hanem mindig szemem előtt tartom a kép és való közötti különbséget is, s attól nem várom azt, a mit ez talán még megtehetett volna érettem. A templomgyakorlást, imádkozást, büntől való iszonyodást nagyra becsülöm, sőt minden igaz kereszténytől megvárom; de nem csupán ebben keresem az idvességet, mert tudom, hogy n e m m i n d e n

a ki azt mondja: Uram, Uram, menyen bé a menyneknek országába, hanem a ki cselekszi a menynei atya akaratát. Szóval a külsőt a belsővel, az anyagot a szellemmel, a mulandót a maradandóval nem cserélem fel soha és semmiben. És én azt hiszem k. ai! hogy mindnyájunknak erre is kell törekedni. Addig, míg a külsőt többre becsüljük a belsónél, a míg a formaságokban keressük az idvességet, s másokra támaszkodunk lelki dolgainkban, a helyett, hogy magunk igyekeznénk gondolkodni, tenni és utat törni magunknak Istenhez is — addig semmivel sem vagyunk különbek a tanítványoknál, kik a mestertől vártak mindent, a míg ő közöttük volt, nem csak, hanem félreértették, viszszaéltek jóságaival, elárulták, megtagadták . . .

És most kérdem ai! akartok-e ti is, mint a tanítványok megváltozni? Halljátok Jézust: Jobb néktek, hogy elmenjek, mert ha el nem menédek, ama Vigasztaló nem jó ti hozzátok, de ha elmenédek, elküldöm azt ti hozzátok. Igen ai! emelkedjete felül a vallásban mindenben, a mi testi és érzéki, ne ragaszkodjatok oly valamihez, a miben nincs állandóság, a mi az időben születik, s az időben el is hal; gondoljátok meg, hogy bár szomorúsággal is, jobb megválnunk mindentől, a mi előhaladásunkban, tökéletesedésünkben gátol, minthogy összedugott kezekkel hátramaradjunk, vagy tétlenül várjuk a sült galambot. Oh jól tudom, hogy mindez nagy küzdelemmel jár; az ember a szokás rabja, minélfogva még a hibáktól és tévedésektől sem örömet válik meg. Innen az a csiga lassúság, melyet az emberiség haladásában észlelünk. Különösen a vallásban és vallásos eszmékben hajlandók vagyunk helyt állani. Itt nagyon is szeretik alkalmazni az emberek a közmondást, hogy minden úgy jó, a hogy van. Pedig nem jó biza; mert csak ha teljesen megszabadultunk minden babonás hiedelemtől, üres formaságokra való támaszkodástól, s a látszat utáni töprenkedéstől; csak ha lelkünk szabadon mozog, s ő építi fel és rendezi bé magának tetszése szerint a maga templomát: akkor jó el hozzánk is a vallásnak amaz éltető szelleme, mely vigasztal és bátorít, megszentel és lelkesít. Ámen.

Ferencz József.